

Куйбіда А.Ю.

студентка I курсу

юридичного факультету

Тернопільського національного

економічного університету

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доктор права

Українського вільного університету,

завідувач кафедри теорії та історії

держави і права ТНЕУ

Кравчук М.В

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ В УКРАЇНІ

Актуальність проблеми. У статті висвітлені питання і найважливіші проблеми щодо захисту прав дитини в нашій державі, які є актуальними на сучасному етапі розвитку української держави. З цього приводу М. Бочан зазначила: «Захист прав дитини є одним із найважливіших в Україні, адже ставлення до дітей, рівень їхньої безпеки та захищеності у державі, стан їхнього всебічного розвитку є одним із показників цивілізованості та гуманності суспільства» [1]. Отже, важливо провести аналіз певних змін у наданні та розподілі повноважень окремих державних органів, адже ці органи у державі відповідальні за права дітей, необхідно чітко розкрити усі можливі процеси формування державного механізму та його вплив на захист прав кожної дитини в Україні.

Постановка проблеми. У фундаментальних документах з цієї проблеми зазначено, що захист прав дитини та захист прав людини є одним з актуальних напрямків діяльності країн міжнародної спільноти. Найвідомішими з них є: Загальна декларація прав людини, яка була прийнята резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року № 217 А (III) [2]; Конвенція ООН про права дитини, яка прийнята та відкрита для підписання, ратифікації та приєднання резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН 20 листопада 1989 р. [3] та деякі інші міжнародні документи. Але найбільш важливою є суспільна проблема захисту прав дитини.

Аналіз досліджень проблем захисту прав дітей вказує на їх розробленість у працях А.Д. Гусєва, Н.І. Карпачової, І.І. Котляра, М.В. Кравчука, Н.В. Лінник, Ю.О. Павленко, Є.Ю. Парамонова, М. Сніжко, Н. А. Кондратюк, І. К. Тюльченко, Джеральдіна Морріссон, О.П. Петрашук та ін.

Однак повномасштабної праці з цих питань науковцями ще нестворено.

Тож бо метою даної статті є висвітлення основних засад захисту прав дитини в Україні та особливостей діяльності системи органів держави, відповідальних за цей процес.

Виклад основного матеріалу дослідження. У різні часи, необізнаність населення з правами та обов'язками дітей і не знання своїх прав самими дітьми–завжди була однією з найголовніших проблем суспільства. З подальшим розвитком людства почали закріплювати дані правомочності у міжнародно-правових і національних актах, де чітко було визначено «інструментарій» (засоби і заходи) захисту прав дитини.

Зокрема, Л.Ф. Євменов зазначив що «немає і не може бути чітких індивідуальних людських прав. ...Права не народжуються, і не проявляються, і не реалізуються, і не розвиваються поза сім'єю, родом, племенем, общиною, поза найближчим оточенням поза соціальними групами, поза суспільством» [4, с. 117]. Даним висловом науковець пояснював одну із своїх гіпотез, котра на той час була не до кінця зрозуміла суспільству: «Історія вказує на еволюцію прав людини у бік колективних прав» [4, с. 9] За І.І.Котляром підхід Л. Євменова публічно визнано не науковим, адже вчений не відчував наукової концепції в тому, що права дитини самостійні, до того ж первинні в структурі загальних прав людини [5, с. 154].

Важливо звернути увагу на юридичне закріплення прав дитини. Зокрема, універсальним документом міжнародного права щодо захисту прав дитини є Конвенція ООН про права дитини, яка розроблена у 1979-1989 рр. 20 листопада 1989 року Конвенція була прийнята резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН і набула чинності 2 вересня 1990 р., до якої приєдналися, в день відкриття її для підписання, 26 січня 1990 р 61 країна світу.

В Україні Конвенція ратифікована Постановою Верховної Ради України №789XII (78912) від 27 лютого 1991 року. З того часу її норми почали діяти як складові національного законодавства.

Конвенція затвердила масив прав дитини. Зокрема, право на життя, на ім'я, на набуття громадянства, на батьківське піклування, на свободу совісті та релігії, на особисте та сімейне життя, на недоторканість житла, на користування послугами системи охорони здоров'я, на освіту, на відпочинок, на правовий захист.

Конвенція ООН про права дитини реалізується різноманітно у кожній країні світу із урахуванням особливостей кожної держави, проте у світовому масштабі вона є об'єднуючим фактором

Права, викладені в Конвенції ООН про права дитини можна поділити на три головні частини: по-перше, захист особи: право бути захищеним від дій, що завдають шкоди дитині; по-друге, забезпечення особи: право володіння речами, отримання послуг та доступ до певних речей першої необхідності; по-третє, участі особи: право вільно висловлювати думки, приймати рішення, що стосуються її подальшого життя.

Після приєднання України до Конвенції ООН перед українською державою постало завдання забезпечити виконання вимог, які були зазначені в ній, а це, у свою чергу, вимагало від державного керівництва

приведення національного законодавства, створення в Україні вищих навчальних закладів, проведення послідовної державної політики у сфері захисту прав дітей.

Прийняття Верховною Радою України Закону України від 24 січня 1995 р. № 20/95-ВР «Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх» (пізніше слово “неповнолітніх” у назві Закону було замінене на слово «дітей») [6] стало першим суттєвим кроком до виконання поставлених завдань.

Потрібно зазначити, що у доповіді Н.І. Карпачової, присвяченої 20-річчю ратифікації Україною Конвенції ООН про права дитини, висвітлено захист громадянських та особистих прав дітей: право дитини на життя, роль сім'ї, суспільства, безпритульності та насильство—щодо дітей, боротьба з торгівлею людьми та сексуальною експлуатацією, права дітей на участь у суспільному житті; економічні, соціальні та культурні права дітей, право на освіту, дотримання прав дітей-біженців та шукачів притулку [8].

Відповідно до Закону України “Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх” Указом Президента України від 02. 12. 1995 р. № 1115/95 був створений Комітет у справах неповнолітніх Кабінету Міністрів України [9]. У липні 1996 року Указом Президента України від 26. 07. 1996 р. № 596/96 «Про зміни в системі центральних органів виконавчої влади України» Комітет був ліквідований, а його функції перейшли до новоствореного Міністерства України у справах сім'ї та молоді [10].

Важливою проблемою в Україні є *дити-сироти*. Кожна новонароджена дитина має право знати своїх батьків та бути оточена їх піклуванням (ст. 7) Право дитини на піклування з боку її батьків може бути реалізоване за умови добровільного виконання батьками своїх обов'язків.

Батьки повинні разом вирішувати, як виховувати їх власних дітей. Згідно статті 10 Конвенції ООН про права дитини відомо, що принцип на розлучення з батьками свідчить, що дитина має повне право підтримувати зв'язок зі своїми рідними батьками у випадку примусової розлуки з ними. Також існують розлучення, які виникли внаслідок тимчасового затримання, ув'язнення чи смерті одного з батьків, в такому випадку держава зобов'язана надати дитині чи батькам повну інформацію про умови проживання і місце перебування відсутнього члена сім'ї.

Законодавство України гарантує громадянам надання пільг і допомогу дітям-сиротам та дітям, які через ті чи інші обставини позбавлені батьківської опіки. На сьогодні, сирітство досягло досить широких масштабів. Провівши статистичні дослідження, відомо, що народжуваність в Україні за останні роки стрімко зросла, це, можливо, пов'язано із кількістю грошових виплат за народження дитини.

Держава зобов'язана надавати допомогу усім багатодітним сім'ям,

забезпечувати як батьків, так і дітей харчами, хорошим одягом та житлом (стаття 27), на це вказує Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми».

Можемо зробити висновок, що проблема сирітства в Україні породжує й інші не менш глобальні проблеми: дитячу злочинність, насильство, наркоманію.

У нашій державі діє Дитячий фонд ООН ЮНІСЕФ (англ. United Nations Children's Fund, UNICEF) – спеціалізована структура ООН, створена 11 грудня 1946 року. Фонд є лауреатом Нобелівської нагороди Миру 1965р. Роль ЮНІСЕФ як провідника інтересів міжнародного співтовариства з впровадження в усіх країнах світу положень Конвенції ООН про права дитини полягає в широкій пропаганді необхідності захисту охорони прав неповнолітніх громадян та їх інтересів.

Передусім, діяльність ЮНІСЕФ спрямована на право кожної дитини виховуватись у повноцінній родині, на підтримку ефективної політики в інтересах дітей, на захист населення від ВІЛ-інфекції та СНІДу, на захист дітей від насильства та жорстокості, на інформування про права дитини.

Щоб забезпечити дітям подальшу реалізацію своїх можливостей в сприятливих для неї умовах, в сімейному середовищі або середовищі опікунів, для того, щоб з часом підготувати їх до проживання у вільному суспільстві, створено ряд документів на державному та міжнародному рівні. Варто почати з того, що в Конституції України, яка була прийнята в 1996 р., було офіційно закріплено право на життя для кожного громадянина (ст. 27). У діючому законодавстві України регулюються такі аспекти цих прав: по-перше, це заборона здійснення навмисного прискорення смерті або умертвіння невиліковно хворого з метою припинення його страждань; по-друге, наявність кримінальної відповідальності за злочини проти життя людини.

Низку особистих прав людини охоплює недоторканість особи. Це визначення трактують по-різному: як право на свободу та особисту недоторканість (ст. 29), тобто, гарантії від незаконного арешту та затримання, свободу пересування, вільний вибір місця проживання, право імігрувати та емігрувати та як право на охорону особистого та сімейного життя (ст. 32), а це означає, що ніхто без згоди громадянина не має права втручатися в його особисте життя, обмежувати прояви його індивідуальної активності.

Щодо віросповідання, то законодавством України встановлено, що батьки за взаємною згодою можуть виховувати своїх дітей відповідно до власних переконань та ставлення до релігії.

На жаль, у нашій державі ще не створено такої організації, яка б захищала права дітей та брала б під контроль дотримання Конвенції ООН про права дитини, проте, в певній мірі, цим може займатися повноважений Президента України з прав дитини. Він забезпечує здійснення Президентом України конституційних повноважень щодо додержання конституційних прав дитини, виконання Україною

міжнародних зобов'язань у цій сфері. Уповноважений відповідно до покладених на нього завдань має право: брати у встановленому порядку участь в опрацюванні проектів, законів, актів Президента України з питань прав та законних інтересів дитини; відвідувати в установленому порядку спеціальні установи для дітей, заклади соціального захисту дітей та інші заклади, в яких перебувають діти; залучати в разі потреби в установленому порядку до опрацювання окремих питань представників органів державної влади, місцевого самоврядування та інших; звертатися до державних органів, у тому числі правоохоронних, щодо виявлення фактів порушень прав дитини; взаємодіяти з міжнародними організаціями; вивчати стан роботи із соціально-правового захисту дітей [11].

Доречно зазначити, що Уповноваженими Президента з прав дитини були призначені: у період з 11 серпня 2011 р. до 24 лютого 2014 р. Ю. О. Павленко, а з 18 грудня 2014 р. до сьогоднішнього дня М. М. Кулеба. Саме запровадження цієї інституції уже є певним позитивним кроком у забезпеченні прав дітей в Україні.

Висновки: На сьогодні, створено безліч фондів та служб щодо справ неповнолітніх громадян, але в певних ситуаціях вони безсилі. Відповідно до Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» при місцевих радах створено служби у справах неповнолітніх, де спеціалісти ведуть спостереження та облік за неблагополучними сім'ями. Проте, ратифікована Україною Конвенція ООН про права дитини, на практиці так і не стала для сучасної української молоді базовим, керівним документом у сфері захисту прав дітей. Тому для істотного покращання такого стану необхідно активізувати всеохоплююче вивчення данної Конвенції і українського законодавства у цій сфері та максимально забезпечити імплементацію і реалізацію її норм у повсякденному житті. А подальші наукові розробки цієї проблеми мають стати каталізатором успіху її вирішення.

Список використаних джерел

1. Бочан Марія. Проблеми захисту прав дитини в Україні / Марія Бочан // Актуальна юриспруденція: інтернет-конференція. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=937%3A251114-24&catid=109%3A1-1214&Itemid=135&lang=ru
2. Загальна декларація прав людини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
3. Конвенція ООН про права дитини видана за підтримки Представництва ЮНІСЕФ в Україні. – К., 2006. – 32 с.
4. Сніжко М. Захист прав дітей в Україні з урахуванням міжнародних договорів з питань сімейного права / Марія Сніжко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://justinian.com.ua/article.php?id=3163>.
5. Кондратюк Н. А. Захист прав дітей в Україні: проблеми і шляхи їх розв'язання / Н. А. Кондратюк, І. К. Тюльченко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://masters.donntu.edu.ua/2011/igg/kondratuk/library/tez2.htm>.

6. Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24.01.1995 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80>.

7. Павленко Ю. Забезпечення захисту прав дитини є складовою процесу євроінтеграції / Юрій Павленко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/21734.html>.

8. Карпачова Н. І. Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Стан дотримання та захисту прав дитини в Україні» до 20-річчя ратифікації Україною Конвенції ООН про права дитини / Н.І. Карпачова. – К., 2010. – 230 с.

9. Указ Президента України від 02.12.1995 № 1115/95 «Про Комітет у справах неповнолітніх Кабінету Міністрів України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1115/95>.

10. Указ Президента України від 26.07.1996 р. № 596/96 «Про зміни в системі центральних органів виконавчої влади України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/596/96>.

11. Указ Президента України від 11.08.2011 № 811/2011 «Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/811/2011>.

12. Праця дітей – проблеми та дії у відповідь / загальна ред. українського видання О. П. Петрашук. – К.: Міленіум, 2002. – 168 с.

Куйбіда А.Ю.

студентка I курсу

юридичного факультету

Тернопільського національного

економічного університету

Науковий керівник: к.і.н, доцент, доцент кафедри теорії

та історії держави і права ТНЕУ

Ухач В. З.

РОЗВИТОК ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН В КИЇВСЬКІЙ РУСІ

В умовах сьогодення, розвиток правової системи України, як і будь-якої держави, потребує глибокого вивчення та осмислення історичного досвіду. Сучасні інститути сімейного права в Україні перебувають у стадії перебудови, яка здійснюється за умов послідовного, комплексного, системного реформування правової системи України.

Наголосимо, що важливу роль у формуванні та розвитку принципів сімейного права в Україні мала мораль, яка розвивалася за допомогою певних християнських канонів. Сімейне правове інститути побудовані на принципах автономії, добровільності, юридичної рівності, правового захисту приватного

Проаналізувавши цивільне законодавство з початку історії його розвитку, можна зробити висновок, що одним із найуспішніших інститутів цивільного права України був інститут сімейного права, який рецепіював значну кількість концептуальних положень візантійського цивільного